

knjige

kazimir
maljevič

suprematizam
- bespredmetnost

tekstovi, dokumenti, tumačenja

studentski izdavački centar
uk sso beograd, 1980.

vlastimir
kusik

Interes za ličnost, slikarstvo i teorijske radove ruskog slikara Kazimira Maljeviča svakako je jedan od najizraženijih interesa koji danas postoje prema nekoj od historijsko avangardnih pojava ovog stoljeća. Taj se interes ne izražava samo kod teoretičara i povjesničara umjetnosti već i samih slikara, naročito kod mlađe i najmlađe generacije, što samo potvrđuje kako je Maljevič bio i danas je ona slikarska i duhovna pojava čije je djelo ostavilo utjecaj i poticaj za promišljanje kako slikarskog problema, tako i umjetnosti same. Razlozi tim interesima višestruki su i mnogoznačni; ipak, dva su vjerojatno najbitnija; prvo, slikar Maljevič najznačajnija je slikarska i teoretičarska pojava evropske avangarde, i drugo, slikarstvo suprematizma (bespredmetnosti) problemski je svakako najutjecajnija slikarska orijentacija koja se na planu evropskog pa i svjetskog apstraktnog slikarstva javlja i ostvaruje nakon drugoga svjetskog rata. Na žalost, taj interes za Maljeviča, koji je i kod nas postajao, nije pratila adekvatna prevodilačka i izdavačka produkcija, tako da je tek pojava ove knjige pružila mogućnost da se potpunije i sadržajnije upoznamo s tekstovima toga slikara i mnogim značajnim tekstovima o njemu. Važno je znati da je Maljevič jedan od onih malobrojnih slikara avangarde koji su svoju slikarsku praksu ne samo programatski obrazložili već su je i teorijski artikularali na način koji poznajemo još samo kod Kandinskog, Mondriana i Kleea.

Rođen 1878. godine, poljskog porijekla, Maljevič do 1913. prolazi kroz razne faze slikarstva, zaključno s kubizmom i futurizmom. Problematiku tih slikarskih orijentacija iscrpljuje 1913. kada kao slikar i teoretičar elab-

borira svoj koncept slikarstva, nazvavši ga suprematizam ili bespredmetnost. Taj koncept on će razložiti u brojnim teorijsko-programatskim tekstovima, a što je najvažnije, suprematizam kao slikarstvo ostvarit će se u opsežnom opusu, koji je, kako se u knjizi navodi, tek poslije rata opširnije objelodanjen.

Duboko svjestan značenja svoga slikarstva kao novog i drukčijeg slikarskog poretka stvari, Maljevič će s pravom o njemu govoriti kao o Novoj umjetnosti. Budući da taj poredak strukture slike i značenja koja iz nje proizlaze nužno isključuje svaki oblik mogućeg funkcionalizma, pa i političko-propagandni, jasno je bilo da će i autor snositi posljedice koje iz takvog umjetničkog stava proizlaze. Maljevič je zbog takvog kritičkog shvaćanja (»Nova umjetnost ne sadrži oznake društvenog poretka i stoga se socijalistima čini nepotrebnom«), koje je uostalom i sadržano u karakteru samog djela (slike), bio uglavnom izoliran od javnog djelovanja.

Osnovu ideje o slikarstvu suprematizma Maljevič je zasnivao na stavu da je umjetnost do tada »bila kopija prirode ili, ako je nadišla razinu oponašanja vide-nog i razvila neke od zasebnih slikarskih problema, npr. boju ali ne i formu, ipak je sadržavala djelić prirode. Suprematizam je posve oslobođen robovanja prirodi, on je potpuna sloboda slikanja i stvaranja nove prirode u kojoj će nove forme živjeti kao žive forme prirode.« Tu ideju Maljevič će na razini slikarske prakse elaborirati stvarajući slike lišene svake veze s viđenom stvarnošću i oslobođene svakog iluzionizma (konstruktivističkog sklopa slike) i simboličko-asocijativne sadržajnosti. Slika funk-

cionira kao objekt po sebi (što ona kao predmet i jest) dokidajući svaki aspekt vlastitog razumijevanja na principu oblikovanja likovne građe kao sadržaja poruke. Slika je potpuno objekt i rezultat mentalne procesualnosti u postupku slikanja i tvorbi posve autonomnih slikarskih postupaka a ne sredstvo koje prenosi poruku konstituiranu kao akt transformirane realnosti. Krajnje konzekvence tog slikarstva Maljevič je realizirao na slikama Crni kvadrat na bijeloj podlozi i Bijeli kvadrat na bijeloj podlozi (1917). Ako bismo to slikarstvo i ideju o takvu slikarstvu za koje se Maljevič zalagao i kakvo je stvarao htjeli sažeti u jednoj rečenici, najbolje je da citiramo jednog od poznavalaca i poštovatelja toga slikarstva, V. Rikitina: »Maljevič slika ništa a pokazuje sve.« Napokon, ako Maljevičevo djelo postavimo u relacije povijesti slikarstva, poslužimo se ocjenom Jean-Cleau-dea Marcadéa koji je napisao: »Doseg je Maljevičeva djela golem. Ako se izuzmu površne sličnosti, veoma je malo onih koji mogu polagati pravo na legitimno srodstvo. S izuzetkom Rothka, jedini koji je dostojan nasljednik Maljeviča bez sumnje je Ad Reinhardt.« Daljnje konzekvence te ocjene možemo slijediti do najaktualnijih pojava u suvremenom slikarstvu, što je očigledan dokaz trajne aktualnosti toga slikarstva, ali i izuzetne originalnosti i izvornosti koje Maljevičevo djelo bez sumnje ima u povijesti umjetnosti.

Knjiga »Maljevič suprematizam-bespredmetnost« izuzetno je značajna u našoj izdavačkoj produkciji. Bogatog je sadržaja, čini je grupa Maljevičevih tekstova i dvije grupe tekstova o njemu. Za štampu ju je priredio Slobodan Mijušković, a grafički opremio Raša Teodosijević.